

Vint anys d'incendis.

Aprenentatges i escenaris de futur.

Els escenaris futurs predisposaran els boscos a cremar encara més

El passat 31 de març es publicava a Yokohama (Japó) l'informe del grup intergovernamental d'experts sobre el canvi climàtic (IPCC), on es posava de manifest que els efectes del canvi climàtic s'estan produint a tots els continents i en tots els oceans. Per tant, no és una cosa única de Catalunya, sinó que és un problema global.

Els models que projecten escenaris climàtics futurs ja fa temps que evidencien una tendència a l'alça de les temperatures i a una major probabilitat de sequeres prolongades, però tot i les evidències ens costa creure que els escenaris futurs siguin d'un panorama tan desolador per a la humanitat.

En referència a la temàtica que ens ocupa, el camp dels incendis, i centrant-nos al sud d'Europa, es preveu un reforçament de les condicions extremes, és a dir, que els episodis de pluja i els episodis de sequera siguin més notoris, i la projecció d'això a la vida real ens dona unes probabilitats cada cop més grans que es donin condicions perfectes per a patir episodis llargs d'incendis forestals.

En definitiva, que si fem cas dels models climàtics que es projecten amb les dades que es tenen actualment, el futur a la conca mediterrània marca unes campanyes d'incendis cada cop més llargues, i enlloc de donar-se només els mesos d'estiu, es podrien produir també incendis importants fora d'aquests mesos estiuencs.

La colonització per part del bosc d'antics terrenys de conreu afavoreix la propagació dels incendis forestals. FOTO: ORIOI VILALTA

Més bosc, més persones, més risc

Per altra banda, uns dies més tard el Centre de Recerca Ecològica i Aplicacions Forestals (CREAF), publicava els resultats referents al canvi d'usos en el paisatge a partir de les dades de teledetecció per satèl·lit disponibles a dia

d'avui i que conformen un estudi exhaustiu des del 1956 i fins a l'actualitat. Aquest estudi, que inclou un marc d'anàlisi de més de 50 anys, demostra alguns canvis prou significatius que afecten a la temàtica dels incendis.

Per exemple, la província de Barcelona ha passat de ser un territori àmpliament ocupat per conreus (en un 37% l'any 1956) i amb molt poca superfície urbana (un 3%), a tenir més d'un 50% de terreny forestal i més d'un 13% de sòl urbanitzat l'any 2009. Així doncs, amb un anàlisi ràpid es pot comprovar que del 1956 al 2009 s'ha reduït en més d'un 40% la superfície que ocupaven els conreus i que aquesta superfície ha estat colonitzada majoritàriament per boscos tancats i per terrenys urbanitzats, que han multiplicat per 4 la seva presència.

És remarcable que el boom de la construcció ha fet que s'hagin urbanitzat 77.546 Ha, que abans eren dedicades bàsicament al conreu.

Aquest és un còctel demolidor que, en cas d'incendi forestal, fa que hi hagi més continuïtat de bosc, sense espais oberts on poder aturar la intensitat i la velocitat de les flames, i alhora genera un nou escenari molt complex d'emergència civil, posant un gran nombre de persones en risc.

Al Berguedà, la superfície ocupada per boscos és de més del 65%, amb un augment de més d'un 28% en menys de 50 anys. I en el cas del Bages, l'espai que ocupen els boscos és de més del 55%.

Aquestes dades, traduïdes a la realitat de l'ecosistema mediterrani i en concret en l'àmbit dels

incendis, ens denoten que a Catalunya cada cop hi ha més "cases" i més "bosc" en un mateix espai, és a dir, cada cop el contacte entre les persones i el bosc és més pròxim, les persones cada cop estem més inserides al cor del perill.

L'abandonament de conreus i la dràstica reducció de la gestió forestal durant el segle passat han comportat un increment de la quantitat i de la continuïtat del bosc en tot el territori català, factors que combinats amb l'increment de les sequeres faran augmentar de manera significativa el risc de grans incendis forestals al llarg d'aquest segle.

Què hem après dels incendis del 94?

Davant d'aquest panorama, i després de 20 anys dels incendis del 1994 que ens donen una perspectiva prou àmplia per intentar entendre el problema dels incendis a Catalunya, podem veure que la solució no passa únicament per seguir invertint en recursos materials d'extinció d'incendis.

Catalunya ha assolit un nivell altíssim en l'extinció d'incendis i hi ha sempre espai de millora i evolució constant i és d'agrair i cal seguir valorant-ho, però hem d'acceptar que hi ha un límit en la capacitat d'extinció quan els cossos d'extinció es troben amb parets de flames de 30, 40 i fins i tot 60 metres constants de foc. Per molta aigua que s'hi tiri, el foc és capaç d'evaporar-la molt abans que li faci efecte, així d'increïble però així de cert.

Aquesta realitat, que es va manifestar als incendis del 86 i que es va evidenciar de forma clara i generalitzada als incendis del 1994, fa que tot i que el sistema d'extinció estigui altament perfeccionat i en millora constant, no sigui suficient per poder resoldre el problema en qüestió.

S'ha demostrat que si la solució per fer front als incendis forestals pivota en gran part sobre el sistema d'extinció, aquesta solució té un límit, que es veu superat amb l'acumulació de fusta al bosc. Gran part de la inversió pública que es fa en el concepte "extinció" és una inversió que no persisteix en el temps sinó que és un pedaç

per solucionar un desordre momentani.

Són diners que es cremen en cada incendi, però no canvien el risc persistent dels mateixos. És com si davant d'una epidèmia, enlloc de treballar en mesures preventives i tractaments mèdics, ho féssim invertint en la compra de més llits pels hospitals i fent hospitals més grans.

Hem identificat el "foc" com el problema, però les flames només són el resultat visible d'un problema latent en els nostres boscos que supera l'estacionalitat dels tres mesos calorosos d'estiu i que persisteix estiu rere estiu.

El foc i l'ecosistema mediterrani

Hem volgut eliminar el concepte "foc" del nostre vocabulari, dels nostres ulls, sense adonar-nos que el foc és un element mimetitzat en els boscos mediterranis. Hem confós foc amb incendis. Problemes amb solucions. I hem seguit apostant per un model

La coexistència d'arbres, infraestructures i habitatges amb dèficits d'ordenació i gestió constitueixen un factor de risc.

FOTO: ORIOL VILALTA

únic, de tots contra el foc, que ens estavella una vegada i una altra contra la mateixa paret. Pensar que en els nostres boscos el foc ha de ser zero és no entendre les relacions ecològiques entre les espècies presents, ni el que realment ens convé per tornar a posar ordre. Moltes de les espècies d'arbres i arbustos que tenim als nostres boscos necessiten el foc, en la justa i correcta mesura, per renovar-se, per créixer, per madurar. Fins i tot els animals ho necessiten per trobar nova herba per alimentar-se, i fins i tot els nostres avis sabien que per no tenir incendis havien d'encendre

els boscos a l'hivern per tal de mantenir-los en equilibri i no permetre que a l'estiu cremessin fora de control.

L'etimologia de la transhumància - "tras-fumo" - rau en seguir el pas dels animals rere el fum de les pastures d'alta muntanya que eren cremades per tenir herba fresca, mentre que l'etimologia dels Pirineus - Pyros i Neus -, esdevé de conjugar els dos elements més presents a les muntanyes: Pyros (foc) i neu. Aquestes dues paraules demostren que el foc és part dels nostres boscos i que la relació entre foc i bosc no ha d'estar precisament en desequilibri.

Seguirem tenint incendis però podem fer que tinguin menys impacte

Vivim en una terra de foc. Així com en algunes zones del planeta tenen terratrèmols i en d'altres tempestes tropicals, nosaltres tenim incendis. Cal deixar d'apuntar erròniament al mateix culpable i d'enfrontar-nos al preu que sigui als incendis, sinó que amb l'experiència que Catalunya ha acumulat els darrers 30 anys és moment per fer un pas endavant i començar a entendre la realitat i concebre mesures oportunes de forma local i nacional. Els incendis són diferents en funció de quina zona del país es troben i requereixen mesures concretes per a cada tipologia. No serveix tractar-los a tots iguals, a tots com "foc", així en genèric. Cal posar-se de forma urgent a gestionar el bosc per treure'n la fusta que cremarà de forma fatal durant els estius i en relació a la tipologia d'incendi de la zona en la que es treballa ical invertir en programes d'economia local que siguin veritables motors de la reducció del risc d'incendis.

I tot i així, d'incendis n'hi seguirà havent. Hem après que no podem escollir entre incendis sí o incendis no. Ho hem intentat any rere any sense èxit. De focs n'hi continuarà havent, però amb tot el coneixement que es té avui en dia, estem en disposició de treballar per escollir quin tipus d'incendis volem: incendis devastadors amb una capacitat fora

de control constant, o bé focs de mitja i baixa intensitat, monitorables, gestionables i que no posin en risc les persones.

No tinc cap dubte que Catalunya pot fer front a aquests objectius amb excel·lència, doncs hi ha moltes coses que ja s'estan fent en la línia correcta, però hem de deixar de fer aquelles que s'ha comprovat que no estan funcionant i potenciar les que veritablement donen resultats.

Recuperar-se d'una tragèdia com la del 94, més enllà del bosc.

L'impacte econòmic i emocional que van tenir els incendis del 1994 al Berguedà va ser molt gran. Una comarca que ja havia rebut dues grans patacades després del final de la mineria i del tèxtil veia com 4 dies de foc convertien en cendres un dels valors amb més potencial que tenia, l'agricultura i el medi forestal. Aquells 4 dies de foc van posar de manifest que el problema ens havia superat (mai fins aquell moment s'havien percebut comportaments de foc tan grans a Europa), de manera que els incendis del 1994 van marcar un abans i un després en la concepció que Europa tenia dels incendis. Ningú abans al continent havia vist com un territori tan gran s'encenia pels 4 costats, ja que cal recordar que a part del gran incendi del Bages-Berguedà, tot

3. Si es produeix un nou incendi forestal, l'alta densitat de pins joves posa en perill aquest pi supervivent dels focs del 1994.

FOTO: ORIOL VILALTA

el litoral mediterrani estava en flames, des de l'Empordà fins al sud d'Andalusia, i també el centre de la península Ibèrica. I és per aquest motiu, que 20 anys després és moment de caminar cap a noves maneres d'entendre el rol del foc en els nostres boscos.

Catalunya té tot el que li cal tenir per resoldre la problemàtica dels incendis. Cossos d'extinció amb una altíssima capacitat resolutiva, centres de recerca i universitats que exploren i potencien un gran coneixement del conjunt dels boscos actuals, i.... diners, molts diners, que ballen al so de les flames principalment durant els tres mesos d'estiu davant la por racional que ens fa el foc.

Ens cal doncs fer un pas més, i definir quin model rural volem. Com volem relacionar-nos amb els nostres boscos, i com potenciem el món rural econòmicament i socialment enfront d'un model basat en grans ciutats, industrials i allunyades del medi natural. Els boscos no només han de ser una font turística i d'esbarjo, també poden ser una font d'economia local, d'enriquiment social i de cultura rural d'aquells que hi viuen i dels que en gaudeixen.

Oriol Vilalta
Biòleg. Director General
Pau Costa Foundation

Ctra. Sant Fruitós, 32 - bxs.

Tel. 93 821 45 90

Fax 93 821 45 91

08600 Berga

 PLANA
a s s e s s o r i a s . l